

Joan Gassó, l'home que estima els rucs

Aquest tractant de bestiar i ramader berguedà ha evitat l'extinció del guarà català, la raça autòctona del país. Actualment té una cabana de 170 animals, i al seu nucli zoològic de Fuives (Olvan), al cap de l'any, hi passen milers de visitants que descobreixen un univers insospitat presidit per unes bèsties orelludes, tossudes, resistents i nobles, que Joan Gassó ha convertit en la passió de la seva vida.

«Una vegada, quan tenia 10 anys, l'endemà de la festa de Santa 'Eulària' de Berga, ja em van fer portar sis vaques a Vic a peu, tot sol. I al capdamunt de la pujada de Prats de Lluçanès, se'm va fer fosc. Es va agafar cantar aquell ocell que en diuen la cabrota que fa: 'uhhhh!uhhhhh!' i em vaig pixar a les calces de por. Això sí que és cert. Hi havia un home que li deien el Pepet Genet, allà a Prats, i els 'sigüents' viatges quan arribava allà se'm vigilava i deia: 'no ha pas cantat la cabrota avui'.» Riu. "Volia dir que no anava pixat.".

Aquest és un dels records d'infantes de Joan Gassó i Salvans, tractant de bestiar i l'home que ha aconseguit salvar de l'extinció el guarà català, la raça de burro català autòctona alhora que n'ha esdevingut el seu principal ambaixador. L'anècdota que explica entre la nostàlgia i la sornegueria demostra que no ha tingut una vida fàcil i que des de ben petit va haver de guiar per guanyar-se les garrofes. «No és que abans fóssim més soferts, allò era una altra món. Tots els extrems són dolents. Allò no era bo i això d'ara tampoc» assegura. L'home que estima els rucs, va néixer el 5 d'octubre de l'any 1928 al tercer pis del número 5

de la Ronda Queralta de Berga. «Si hi puc arribar, faré vuitanta anys aquest octubre» diu movent el cap com si no s'ho acabés de creure.

El seu nom passarà a la història del país com l'home que amb la seva tenacitat i treball incansable ha evitat que el burro català desaparegui. Tot i que actualment de la feina forta dels rucs se'n cuida més el seu fill Joan, ell continua

anant cada dia a Fuives per «vigilar» que tot vagi bé, i cap visitant podria trobar un millor guia per explicar-li què és un ruc català. N'hi han passat d'arreu del món i recorda el cas d'uns japonesos que van anar-hi dos dies seguits de les nou del matí fins al vespre i que van fer la gens menyspreable quantitat de 1.500 fotos. En Joan Gassó ha rebut diverses distincions en reconeixement de la seva labor però per ell, la millor recompensa a tants anys d'esforços és veure un infant acarant el morro d'un dels 170 rucs que hi té.

La seva mare, Rosa Salvans, tenia una carnisseria a cal Pacient. El seu pare, Esteve Gassó, feia de contramestre «a baix al riu» –diu– per referir-se a l'antiga colònia tèxtil de cal Rosal.

«Vaig anar a estudi a Berga. Quan tenia 14 anys vaig plegar d'anar-hi». Se'n va anar a viure amb uns seus tiets a Avià que es dedicaven a la compra i venda de vaques i vedells tant de carn com de llet. «Allà em van començar d'ensenyar aquesta feina i...mira» apunta mentre es posa un tros de caliquenyó als llavis que anirà encenent varies vegades al llarg d'aquesta conversa a l'aire lliure, asseguts al costat del corral de les burres i amb el so de les granotes de la bassa de Fuives per acompanyament musical.

–Joan, quina feina feies quan vas anar a viure a casa els tiets d'Avià?

–«Anar a buscar bestiar per aquí i per allà. Baixàvem de la Vall d'Aran a peu, que també és un treballar maco. Entre anar i tornar hi estàvem

Joan Gasso –amb alguns dels prop de dos centenars de guarans que te– a Fuives (Olvan)
FOTO: DOLORS CLOTET

onze o dotze dies, depèn. Anàvem a buscar vaques a Viella, Espot, Esterrí d'Àneu».

—Amb catorze anys et devies menjar el món. Anar a buscar el bestiar tant lluny de casa devia ser tota una aventura.

—«El que empipava més era a l'hivern que t'havies de quedar a dormir a fora, al ras, a vegades dins d'una boixera, a vegades al porxo d'una casa. Allò sí que era un treballar desesperat. Hi anàvem amb el cotxe de línia i quan èrem allà compràvem el bestiar i avall, i apa.»

—Portaveu molt bestiar?

—«Trenta o quaranta vaques, segons. Hi havia compradors que ja els hi portàvem a casa. Et deien: "portem tres vaques, ja saps com has de ser". Hi havia d'altres persones que les venien a buscar a Avià. Ara, últimament, ja no venia gaire ningú. La gent ja sabien el que volien i també tenien clar que nosaltres no els enganyàvem.»

—Hi anaves sol a buscar el bestiar?

—«Al principi m'hi acompanyaven els de casa perquè n'aprengués, però quan en vaig saber llogàvem un parell o tres homes, segons les vaques que baixàvem.»

—Et vas haver d'espavilar molt jove.

—«Em van treure la mandra de sobre.»

—En aquests viatges baixàveu res més o només el bestiar?

—«Vaques i vedells i prou.»

—Sempre hi veu anar a peu?

—«Crec que quan tenia uns vint anys ja ho fèiem amb camions i allò ja era un altre treballar. Això d'anar a peu, Déu ens en guardi que hagués durat que haguéssim quedat tots morts!»

—Com ha de ser una bona vaca o un bon vedell?

—«Oh! s'ha de veure. Parlant aquí tu i jo no se sap.»

—Però quan veus un cap de bestiar ve ho saps si és bo o no, oi?

—«Si el veig, sí.»

—I com ho saps?

—«Oh, és el que no sé, el que no sé com ho sé. Això és com un instint... els has de veure, no es pot explicar. Serà fer una mala comparació però és com amb la gent. Tu diràs a algú: "aquesta senyora és molt guapa". Molt bé, però com ho fas per explicar que és guapa si no la veuen?»

—I si veus una vaca de llet pots saber si serà bona?

—«Les vaques de llet, sí. Són fines, coll primes, es coneix bé, sí. Si vols anirem a veure les vaques d'aquí casa i sobre la marxa t'ho explicaré.»

—Gràcies. M'has explicat que amb deu anys ja et van fer dur bestiar de Berga a Vic bo i sol. La gent abans éreu més soferts, us havíeu d'espavilar abans?

—«Era un altra món, no té punt de comparació. Tots els extrems són dolents. Allò no era gaire bo, però ara ja no saps que prendre-te'n perquè els que puguen ara, pobrets. Llavors també era una mica exagerada la cosa. L'única cosa que li vaig demanar a la mare, en pau descansi, quan vaig tornar de portar les sis vaques a Vic, és que em fes uns pantalons llargs perquè hi havia anat amb calça curta i duia les cuixes rostides del fred i de les esgarrinxades dels boixos.»

—Quants anys ho va fer de tractar amb bestiar?

—«Oi, fins ara que em vaig jubilar.»

—Quan vas venir a Fuives?

—«Fa molt temps que dic quaranta

anys, però ja en deu fer quaranta cinc, potser.»

—Va ser llavors que vas posar rucs?

—«Sí, sí. Vaig venir aquí i vaig posar vaques i rucs i tota la indústria!»

—D'on et ve l'amor pels rucs?

—«Mira, en aquest món totes les coses tenen la importància que se'ls dóna. Això que et deia que baixava de la Vall d'Aran a peu, fa riure però és així: havies de portar les mantes, les sabates a coll. Fins que un bon dia dic: "collongre, ja ho som prou de desgraciats, podem comprar una burra vella". Llavors valia unes 120 pessetes. Així ho vam fer i li vam carregar tots els trastos i cap avall, sí, sí. Així era molt més fàcil. Però, és clar hi va haver un moment que això es va acabar perquè ja dúiem el bestiar amb camions. Quan ja havia passat tot això, un dia anava cap a Espot amb la dona, en pau descansi, i tot pujant li vaig dir: "ara només faltaria que se'ns espallés el cotxe, no trobaríem ni un ruc per portar les maletes". Vaig fer aquest comentari. Al cap de cinc dies de ser a Espot se'm va encendre la llum. Li vaig dir a la dona que s'havien acabat les 'vacacions'.

—Què no et trobes bé? -em va demanar ella-

—Sí, però vull anar a comprar rucs. Pobre mossà, em va dir:

—Encara no som prou a casa.

—No! -li vaig dir-

—I on els vas comprar?

—«Oh, llavors vaig comprar tots els que quedaven a Catalunya; hi havia 32 bures. El problema va venir perquè eren velles com els camins, no hi havia manera de fer-les criar. Vaig tenir sort dels militars de l'Hospitalet. Tenien un burro que li deien El

Campanero. Em van dir: -emportate'l, i quan hagi cobert les burres el pots tornar-. Ho vam fer d'aquesta manera. Però de 32 en van criar 3, una d'aquestes encara la tenim, és la Perla, aquella del cap blanc, que té quaranta anys. De les altres dues una es va morir parint i l'altra es va estimbar aquí dalt. Així que de les tres primeres que van néixer només queda la pobre Perla.»

—Les vas fer tornar a criar amb El Campanero un altre cop?

—«No. Això és d'aquelles coses de la vida que a vegades busques les claus i les tens a la butxaca. Allà Berga n'hi havia un que anava a repartir carbó i jo cada matí em creuava amb el ruc i el seu amo i li feia broma. Li deia: "bon dia a tots dos". I em va deixar el burro. Llavors allà a Solsona també hi havia un altra mascle en una casa de pagès que també me'l van deixar. Això va anar bé a fi i efecte que no hi hagués consanguinitat.»

—Joan, això ho feies per afició?

—«Si t'ho hagués de dir, ni ho sé perquè ho vaig fer, la veritat és aquesta. Mira: de la única cosa que podem presumir aquí a Catalunya dins de la ramaderia és d'aquests burros. L'any 1916, als Estats Units, els van declarar la millor raça del món i era una llàstima deixar-los perdre. Aquesta cosa sí que la vaig veure clara.»

—Te'n has sortit molt bé.

—«Estic content d'haver-ho fet. Aquest dia va venir tot un senyor aquí» — diu referint-se al nucli zoològic del burro català que té a Fuives— «que anava amb un cotxe com d'aquí allà, de milions no en vulguis més. Em va dir que tenia 'yates' i no sé que coi se'm va remenar. Quan es va haver ben

Fuives

NUCLI ZOOLOGIC

Ctra de Cal Rosal a Olvan

Tel. Mòbil 646492310

Tel. 93 8210331

Fax. 93 82111870

fuives@fuives.com

www.fuives.com

A la primavera neixen els pollins com aquests d'enguany que acarona

Joan Gassó
FOTO DOLORS CLOTET

explicat, i jo ja estava fart de sentir-lo, li dic:

-i quants rucs té?.

I em contesta:

- de ruc no en tic cap.

- Doncs és un pobre home; tants milions i no té ni un ruc per representar Catalunya.

No li va agradar gaire, però què hi vols fer.»

-Ja ho crec. Al principi com et vas compaginar la feina de la granja amb la dels rucs?

-«Oh, mira: entre les vaques i el rucs com podia. Comprava vaques a la Vall d'Aran i les venia i criava vaques de carn a Fuïves. Era una feina que la feia amb els ulls tancats però és difícil explicar-la perquè si ho expliques al jovent això de cuidar rucs i de baixar bestiar de la muntanya a peu et dirien si t'has tornat boig. Però, estic molt content d'haver-ho fet.»

-T'ha costat molts cèntims tenir la cabana de guarà català més important del món?

-«No ho he comptat mai, perquè em fa por que si ho hagués fet, hauria plegat. Sempre he mirat que cada mes pogués anar pagant les factures i anar fent.»

-T'han ajudat haver salvat el ruc català?

-«Aquest tema val més que no el toquem. No vull dir que alguna vegada no ens hagin ajudat alguna mica

però d'aquí a l'ajuda que s'hauria de menester... Si tinguéssim deu rucs, dius, bé, però aran' hi ha entre 160 i 170, que mengen cada dia, matí, tarda i nit!..»

-Què és el més difícil de criar els rucs?

-«De fet no tenen cap problema. Fas cobrir les burres i si queden prenyades ja no tornen a anar altes, i si no en queden al cap de tres setmanes o el mes sobre en tornen a anar i les tornen a dur al mascle.»

-Què mengen?

-«Palla, civada en gra i silo.»

-Quan dura l'embaràs d'una burra?

-«Dura dotze mesos i et regalen deu o quinze dies.»

-A quina època solen parir?

-«Entre el març, l'abril i el maig.»

-S'han d'ajudar a parir?

-«Això és una cosa molt misteriosa perquè m'he trobat amb burres que les vetlles deu o dotze dies, nit i dia i no pareixen. Te'n vas a dinar a Berga i quan tornes el pollí ja ha nascut i ja mama. És un bestiar que no volen que els vegis. Són molt nobles i mansois però això ho tenen sagrat, no s'ho volen deixar veure.»

-Un ruc és tant tossut com es diu?

-«Sí, això és veritat. Ara hi ha gent que confon el ser tossut amb el ser

mala persona, per dir-ho d'alguna manera. Per exemple: si ara entrem on hi ha el ramat de les burres i em poses la mà sobre, t'hauràs d'escapar cantant viva el rei. No volen que em toqui ningú, això si no es veu no es creu. Hi arribo aquí al matí i els dic: "bon dia!" i em contesten tots. En canvi arribes a un cafè, dius bon dia, i no et contesta ningú.»

-T'estimen.

-«No ho sé però, alguna cosa hi ha. És una cosa que s'ha de veure perquè explicat poden dir: "aquest vell s'ha tornat boig".»

-Tots els rucs tenen nom?

-«Sí.»

-I te'ls saps tots?

-«Sí, bé, tots potser t'enganyo perquè els que han nascut aquest any que n'hi ha sis o set de petits, aquests encara els hem de batejar. Quan tenen mig anyo així els posem el collar i el seu número i aquest número ens va bé per saber els noms. Ara, no sé com ho aclarirem això dels noms...»

-S'ha acabat el santoral...

-«Durant una època la solució la vam trobar amb els ocells: que si la merla, que si la garsa, la piula, el pigot, la pastorella, la mallarenga, el picapinyes, la perdiu, però es van acabar.»

-Els que no tenen noms d'ocell com els poseu?

-«Que si la Berguedana, que si la Perla, la Llarga, la Guapa i noms de muntanya. Hi ha un mascle que li diem el Canigó.»

-Joan, com us ho heu fet per poder mantenir aquest ramat de 170 rucs?

-«De tant en tant anem venent algun mascle, però de femelles en venem molt poques. Les portem a llocs determinats que la canalleta en pugui 'disfrutar'. Com és per exemple el zoològic de Barcelona o el parc dels Aiguamolls de l'Empordà i a llocs de Franca.»

- Comercialitzeu el semen del ruc?

-«Sí, n'hem enviat a tot el món: als Estats Units, Alemanya, Franca, el

Japó, a tot arreu. La carrera de cavalls més important que es fa al món és als Estats Units i va de l'Atlàntic al Pacífic. Ja t'ensenyaré el diploma que ens van enviar perquè la cursa la vaguanyar una mula que era filla d'un burro que els havíem enviat nosaltres.»

-Com has arribat a tenir un nucli zoològic obert al públic per explicar-los tot el que saps dels burros?

-«Això és la meua vida, m'explico. Jo no sóc un home d'anar al cafè. La gent que vénen aquí són persones, tots porten alguna cosa dins i els agrada la naturalesa i el bestiar, jo m'ho passo pipa i ells també.»

-No es podia haver inventat una cosa millor?

-«No, des d'aquest punt de vista no. Hi ha persones que els agraden els cotxes, jo ho accepto, d'altres que els agraden els avions, també, tot el que vulguis, però a mi m'agrada això.»

-Havent arribat fins aquí és molt difícil que el ruc català tornia estar en perill de desaparició?

-«La sort de tot això és que el meu fill Joan, se'n cuida i bé. És veterinari, però a més li agraden que això és molt interessant i el xic també, el nen Joan que té deu anys. Aquell, pobret, ho porta dintre. Aquest dia em va fer parar el rellotge.»

-Què vols dir?

-«Li vaig donar una burra. La Perla, la més antiga del ramat és d'ell. L'altra dia li vaig dir: "avui he fet una cosa que potser no l'havia d'haver fet". "Què has fet, avi?". "M'he venut la Perla". Em va dir: "avi, de mentides d'aquestes no vull que me'n diguis. Sé del cert que no te l'has venuda però no vull que em facis aquestes bromes".»

-Quan sent l'expressió: "què ruc que ets!", et deu saber greu, no?

-«És una expressió que ves saber. La gent a vegades xerren per xerrar i no saben el que diuen. Dir ruc a una persona... tant de bo a vegades ho fos de ruc! Perquè a vegades volem ser massa savis, entens? Els rucs els diuen rucs, però de rucs no en tenen res, eh?. Només s'ha de veure una cosa i això pot sortir a tot arreu: de casa nostra són els únics que no treballen, vol dir que tant rucs no ho són!..»

Dolors Clotet
Periodista